

Игор Јелисејев

Пјесме

Превео Војислав Караџић

Игорь Елисеев

СТИХОТВОРЕНИЯ

Составление и перевод В. Караджича

Зрелост стваралачког казивања

Предговор

«Снага водопада је у мноштву капљица»

Преда мном се нашла књига стихова под називом «Пјесме», читалачкој публици познатог пјесника и изузетно плодног књижевника Игора Александровича Јелисејева који заузима заслужено мјесто у руској поезији. Овим он употпуњује ризницу изабраних стихова у билингвалној варијанти и на руском и на српском језику, себе посвједочавајући као неуморног ствараоца. Пружила ми се јединствена прилика да рукопис преведем на српски језик. Шта рећи него да сам посебно почаствован том понудом. И потребом да говорим о тој ризници, о поезији као «вјечитој свјежини свијета». Ишчитавајући ову ниску стихова дошао сам до спознаје да су његове пјесме у знаку интелектуализма, мисаоне зрелости и рафинираности.

Збирка «Пјесма» је једном ријечју поетско остварење које треба посматрати у укупности пјесниковог сензибилитета. Јелисејев широким дијапазоном тема и као пажљиви посматрач свијета вјешто гради пјесничку творевину. Истраживачки је загледан у загонетности и супротности овог свијета: зло — добро, старост — младост, правда — неправда, љубав — мржња. И тај лавиринт живота, то нама досуђено вријеме га стално интригира, покушавајући да истражи и ослика противречности, да их, можда, хармонизује. При том су пјесникова чула отворена за све манифестације живота, за све његове апсурде.

Зрелость творческого выражения

Предисловие

«Сила водопада во множестве капель».

Мне представилась счастливая возможность перевести на сербский язык сборник «Стихотворения» известного читательской публике плодотворного поэта Игоря Александровича Елисеева, занимающего заслуженное место в русской поэзии. Этим творением он пополняет сокровищницу избранных стихов в билингвальном варианте на русском и на сербском языках, зарекомендовав себя неустанным творцом. Тем самым мне и оказана особая честь говорить об этой поэзии. Прочитав несколько стихотворений, я убедился, что это утончённые, грамотные стихи творчески зрелого человека.

Одним словом, «Стихотворения» являются поэтическим сборником, который следует воспринимать в совокупности выразительной чувствительности автора. Благодаря широкому диапазону тем и дарованию внимательного наблюдателя окружающего мира, Елисеев умело строит свое детище. Чутьём исследователя он всматривается в загадочность и противоположности явленного мира: зло — добро, старость — молодость, правда — неправда, любовь — ненависть. И этот лабиринт жизни, время, в которое ему выпало жить, его живо интересуют. Он пытается изучить и раскрыть эти противоположности и, в конечном итоге, обрести смысл и гармонию бытия. Притом его чувства открыты для всех проявлений жизни, для всех её абсурдов.

И тако, у пјесми «Зар је најглавнија ствар» он свијет прима као чудо велико и поручује:

*Прихвати свијет као чудо велико
Како се радујеш у споју са њиме,
Можда смо и живи док је свијет с'вико
Да су земља и небеса к'о недјељиве риме.*

У стиховима овог сјајног пјесника станује љубав као једино одржање, гледано кроз жену и њену магијску моћ да живот на земљи чини смисленим. Љубав као окосница лирског заноса је вјечни перпетум мобиле, та његова стална преокупација. И на том плану пјесник читаоцу нуди обиље антологијских пјесама. Давно је речено ако пјесник не опјевава љубав и није пјесник. Има се утисак да је она код њега инспирисана неким посебним унутрашњим нагоном и да ни приближно није исцрпљена. Љубави се надијевају божанска имена том «*првом и последњем уздаху живота*», даје јој се музички подлога и улога да облагороди душу. Пјесник сваку пјесму на ту тему дисциплиновано тка и храни соковима животним. У «*Вршњакињама*» подсећа да је и његова душа «*вином њихових душа опита*».

Пјеснику је дато да задобије слободу. По њему је то и највредније и најјефтиније. Али и поред свега оптимистично поручује: «*Ти пјесму живота пој*», знајући да је све пролазно, да све мине као трептај ока, рекао бих као брзи коњи у јесенском галопу.

«*Пепео и дијамант*» је пјесма од које застаје дах. «*Она је дијамант љубави што вјечношћу свира*».

Ношен неспокоје и носталгијом аутор посматра и свој положај у свијету. Њему као да недостаје ваздуха у плућима и резигнирано вапи: «*ни до кога не допире глас и ехо од блиских и далеких*» или: «*као пребијене шине леже моје наде на бочним странама пута*».

Уже в стихотворении «Разве самое главное дело...» он мир принимает как чудо великое, утверждая:

Мир приняв за великое чудо,
Как я рад своей слитности с ним!
Может быть, мы и живы, покуда
Мир земли и небес неделим.

В стихах этого талантливого поэта любовь порой становится единственной ценностью на земле. Сквозь призму жизни он осознаёт её чудодейственную силу, а сила эта в том, чтобы сделать жизнь на земле осмысленной и неповторимой. Любовь как основной стержень лирического восторга и перпетуум мобиле — постоянная увлечённость поэта. Поэт предлагает читателю изобилие любовных антологических стихов. Давным-давно сказано: «Если поэт не воспевает любовь, он не поэт». Создается впечатление, что на любовь его вдохновляет какое-то особенное внутреннее зрение и что тема эта полностью им не исчерпана. Любви даются божественные имена, этому «первому и последнему вздоху жизни», и она сопровождается музыкальной подставкой. Ей также отводится роль облагораживания души. Каждое стихотворение на эту тему пропитано соками жизни со смыслом и мерой. В «Ровесниках» он напоминает, что «вином их душ я напоен».

Поэту дано обрести свободу. Ему кажется, что это самое дорогое и самое дешёвое в жизни, оптимистически заявляя, что выход есть: «Ты песню жизни спой любой ценой / А что дороже жизни... и дешевле?»

Автор понимает, что все в нашей жизни проходит, как трепетание ока, как быстрые лошади, галопирующие поздней осенью.

Пјесник као да је ужљебљен између Русије и срца. Нема истомишљеника, путеви као да су затворени:

*Не могу да нађем истовјерца,
Куда да идем, према којој светињи?
Русија — здесна, слијева срце,
И ја — ничији — по средини.*

Пјесник хоће да се удаљи од стварности, он призива тишину, хоће «да завесла у шумице, у оазе спокоја гдје свјетлост цвјета», гдје «нема ни трунке мрака и туге» / «Бјеличаста магла испливава из увалице» /.

У пјесми «У брезу се заљубих» пјесник је природом и њеним нетакнутим и дивљим чарима заокупљен, њеним златним велом, мијенама, звуковима и сликама. Очима дјетињства назире њене жуборне слике, дубоко урезане у сјећање. Пјесник ће «читао живот од љубави према њој умирати, чак и ако са ње вихори отргну златну копрену». До боли лијепо.

Пјесник је у трагању за истином и правдом и истинским вриједностима. У пјесми «Дисертација» он апострофира један феномен, недостојан аутора-браниоца дисертације. И у иронично-саркастичном маниру неочекивано поентира:

*Ништа страшно
Ја сам за њих написао,
Преостаје једино одбрана.*

Код пјесника има и минијатура, као да се слиједи Чеховљева мисао: «Нека ријечима буде тијесно, а мислима пространо». У духу хаику поезије је и пјесма «Очекивање љубави» — медаљон, гдје сведено, са мало ријечи пјесник даје муњевиту слику очекујуће чисте среће. Аутору је

Стихотворение «Пепел и алмаз» останавливает дыхание читателя: любовь — это «алмаз любви нетленной».

Влекомый беспокойством и ностальгией, автор рассматривает и своё место в этом мире. Ему будто «не хватает воздуха в лёгких», и он покорно отзывается судьбе: «И лежат, как пробитые шины, / Надежды мои по обочинам / Тех дорог, по которым когда-то шагал и ехал».

Поэт будто оказался в промежуточном положении, между Россией и сердцем. Нет единомышленников, дороги закрыты:

Мне не найти единове́рца.
Куда идти, к какой святыне?
Россия — справа, слева — сердце,
И я — ничей — посередине.

Ему хочется удалиться от действительности, он призывает тишину, оазисы спокойствия, где и свет цветёт:

Мне хочется в рощах, наполненных светом,
бродить, не ругаясь ни с кем и не споря,
что мир этот создан великим поэтом,
и нет в нём ни капельки мрака и горя.

В стихотворении «Я влюбился в берёзу...» поэт увлечён природой и её нетронутыми прелестями, её переменами и звуками. Глазами детства он видит, как сияют её картины, глубоко врезанные в его память: поэт всю жизнь будет умирать от любви к ней (березе — олицетворении несбывшейся любви), «даже если сорвёт с неё вихрь / золотую вуаль». До боли прекрасно.

Автор — в поисках истины, правды и истинных ценностей. В стихотворении «Диссертация» он от-

свакако била позната мисао: *«Код Шестаковића је мало нота, али много музике»*. Заслужује навођење: *«Лупка штикла / У тишини вечерњој»*.

Љепше се не може рећи. У тој, рекло би се шкртости пјесме огледа се и њена дарежљивост.

Пјесник има праведан однос према свему што га окружује. Он је спознао свијет и његове апсурде. Свуда куда се кренеш набасаш на злобан поглед или равнодушност од чега срце зебе и језа душу прожима. Али пјесник од добротe *«пали вјечну бакљу коју неће угасити мрак и студен и неће се похабати гомиле година које јуре у непознато» / «Студен» /*.

Префињена душа поете, тражећи есенцију хуманости саосјећа са малим, добрим људима са периферије живота. Долгани пате; краткоћом и бесперспективношћу живота посвједочавају своју тужну улогу у њему. *«У њихове судбине спушта се црни облак будућности који прекрива хоризонт»* — завапиће пјесник.

Пјесник је надасве и родољуб. Њега боле ране рода свога, његове патње и подсјећа на потребу да их и ми спознамо. / *«Ја волим Русију»*/. Мисаоност пјесника, поред осталог, долази до изражаја у пјесми / *«Новинар многотиражног листа»*: *«Онај који рије земљу не може да сустигне оног са крилима»*. Очито под утиском поучне мисли Максима Горког. *«Рођен да пузи, летјети не може»*.

О креацији модерног пјесника говоре богате слике — иконице. Римовани стихови и верлибри су крцати валерима, обилују суптилним исказима и расним метафорама, симболима, оксиморонима, асоцијацијама и алузијама. Све је то ритмички повезано и у општем сагласју са поруком, формом и садржајем.

мечает один феномен, недостойный автора-защитника диссертации. В иронично-саркастическом стиле он завершает стихотворение словами: «Не беда. Я за них написал. / Остаётся всего лишь защита».

У поэта преобладают и миниатюры. В «Ожидании любви» в сжатой форме с незначительным подбором слов перед нами предстаёт молниеносная сцена ожидаемого счастья. Может быть, создавая стихотворение, поэту была знакома мысль: «У Шостаковича мало нот, но много музыки: «Стучат каблучки / В тишине вечерней». Лучше не скажешь. Да, в скупости слов — их щедрость.

Поэт видит мир объемно. Осознав его и его абсурды, у него сформировалось правдивое отношение ко всему, что его окружает. Куда ни пойдешь, ты встретишь злобный взгляд и сплошное равнодушие, унижающее душу. Вопреки исчезновению в нём тепла, огня и света, он обещает: «И пусть во мне / тепло, огонь и свет / исчезнут — / я зажег мой вечный факел, / который не затушат мрак и стужа / и толпы лет, бегущих / в неведомое». (Стихотворение ‘Холод’).

Душа творца в поисках эссенции гуманности сочувствует маленьким людям, оказавшимся на периферии жизни. Долганы страдают, их грустную и трогательную жизнь характеризует непродолжительность и отсутствие всякой перспективы.

И красное зимнее солнце
его судьбы
опускается в чёрную тучу будущего,
застилающую горизонт.

(«Долганы»)

Поэт еще и патриот. Его беспокоят раны своего народа. Он всё это переживает, приглашая и

«Пјесме» Јелисејева су плод искуствености, имагинације и дубоке проживљености. Ове зиданице имају емоционални тон, што је један од традиционалних репера. У њима се искушавају и модернији, бриљантно моделовани обрасци пјевања, што потврђује да се ради о пјеснику истинског надахнућа и великих стваралачких могућности.

Мој нескривени афинитет према поезији Игора Јелисејева нека буде мјера тог значења и позив да он отвори нове кругове пјевања, творећи трајно зрачеће стихове.

Војислав Карацић,
професор, преводилац

других понять судьбу своей родины («Я люблю Россию...»).

Внимание читателя привлекает интересный пример в стихотворении «Журналист многотиражки»: «А разве тот, / кто роет рылом землю, / может догнать крылатого?» Очевидно, под влиянием поучительной сентенции Максима Горького: «Рождённый ползать, летать не может».

О присущем этому современному поэту творческом подходе свидетельствуют многие картины-иконки. Рифмованные стихи и верлибры вызывают в душе восторг, изобилуют богатой семантикой, тонкими синтагмами и метафорами, символами, оксюморонами, ассоциациями и намёками. Все это ритмически увязано и в согласии со сказанным, с формой и содержанием.

«Стихотворения» Игоря Елисеева — результат многолетнего опыта, воображения и, разумеется, всего прожитого. Стихотворения эмоционально окрашены, что представляет одну из отличительных и традиционных черт русского стихосложения. Выделяются и более современные образцы выражения, наглядно свидетельствующие о том, что речь идет о поэте настоящего вдохновения и немалых творческих возможностей.

Моя нескрываемая благосклонность к его поэзии пусть будет мерой ценности и одновременно приглашением продолжить создавать новую постройку и открывать круги сложения завораживающих стихов.

Войслав Караджич,
поэт, переводчик

Лирика на колском путу

Наместо предговор

Нова пјесничка књига Игора Јелисејева «Пјесме» представља билингвалну појаву која је приказана на два језика: у преводу на српски језик (превод познатог пјесника Војислава Караџића) и оригинални руски текст самог пјесника.

У ову збирку укључени су стихови последњих година, неки од њих су били објављени у алманаху «Књижевна Канада» 2016 г. Треба истаћи да је на основу резултата радова у овом познатом страном часопису аутор био проглашен за побједника године.

По мом суду, код аутора су најуспјешније строфе од четири реда које имају непоновљиву риму, и што ја најглавније, читаоца плијени ритмичка организација стиховног текста. Као прво, ауторски текст и превод су скоро идентични, посједују интенцију душе човјека, као друго, аутор покушава да заустави тренутак и процес нестајања, да продужи садашњост која се неумољиво претвара у тужну појаву која ишчезава. Упореди, на примјер у пјесми «Медвјед-беспосличар». Овдје се јавља дубока паралела и читалац осјећа непокојну живу душу која тражи, а не може да нађе спокоја у овом нестајућем свијету. Осјећај лирског хероја је присутан: он се у себе загнурио и види и свијет који га окружује приказује са импресионистичком снагом и љепотом. Упореди одломак: *Али нешто, попут сове, узбурка мир сањивог леса / Нагло те прене из сна нека нејасна узбуна / И звијезде пљусну надолу и плане јазбина / Као ватра сребрна прободу снијезну кору небеса /*

Лирика на проселочной дороге

Вместо предисловия

Новая поэтическая книга Игоря Елисеева «Стихотворения» представляет собой билингвальное явление, представленная на двух языках: в переводе на сербский язык (перевод известного поэта Войслава Караджича) и оригинальный русский текст самого поэта.

В этот сборник вошли лирические стихи последних лет, некоторые из них были опубликованы в альманахе «Литературная Канада» в 2016 г. Отмечу, что по итогам публикаций в этом известном зарубежном журнале автор был объявлен победителем года.

На мой взгляд, наиболее удачные у автора — это короткие четырехстрочные строфы, обладающие неповторимой рифмой, и главное, завораживает читателя особая ритмическая организация стихотворного текста. Во-первых, авторский текст и перевод почти идентичен, обладает интенцией души человека, во-вторых, автор пытается остановить мгновение, остановить процесс исчезновения, продлить настоящее, которое неумолимо превращается в исчезающее печальное явление. Ср., например, в стихотворении «Медведь-шатун». Здесь возникает глубокая параллель, и читатель чувствует мятущуюся живую душу, которая ищет и не может найти успокоения в этом бренном исчезающем мире. Ощущение лирического героя налицо: он погружается в себя и видит, и отражает окружающий мир с импрессионистской силой и обаянием. Ср., отрывок: *Но что-то, как сова, взволнует сонный лес, / тебя разбудит вдруг не-*

Ови импресионистички проналасци аутора су оригинални, али ипак читалац осјећа уплив струјања источних мотива, посебно их изразито и у пуној мјери налазимо у пјесмама: «Твоје име», «Вршњакиње», «Када ти руке свезане иза леђа окрену», «А мени Господ рече: "Зашто ти је све то потребно?"»... и др.

У љубавној лирици аутор тражи вјечну Женственост — појављује се необичан паралелизам, чак осјећај суфијске поезије Истока XI–XIII вијека. Упореди, на примјер: *Благослови душо моја / Вољену моју. / Она је воде живе струја / Што рајем тече у спокоју /*.

Чак и у пјесми, посвећеној Малгожате Чарноте осјећа се суфијска паралела: *Живот се распада на равне части / Али видим у тами свемира / Под пепелом одлазеће страсти / Сјај дијаманта љубави што вјечношћу свира /*.

Дакле, лирски кредо ове збирке стихова је лирска стихија на колском путу, по коме пјесник води свог читаоца, утапајући га у пучину преживљавања туге и одушевљења, а онда нас зауставља на том путу да би успјели да се осврнемо уназад и дамо оцјену пређеној животной стази, да схватимо проживљени живот. Упореди, на примјер: *Ово је даљина куда се може корачати и корачати / Ово је граница, иза које је нова граница / (...) ово је туга и одушевљење — / (...) «Заустави се, одмори!» / (...) Ја знам: сањарење је исто тај пут...*

Мисли пјесника на том колском путу звуче рефреном: *Ја волим Русију. / Зато што сам ја Рус. / И не волим њене патње...*

Али у другој пјесми — убједљиво истинско признање: Кроз нас је протутњело безброј сати/

*ясная тревога, / и звезды хлынут вниз, и вспыхнет
вдруг берлога / серебряным костром пронзивших
наст небес. — Ал нешто, попут сове, узбурка мир
сањивог леса / Нагло те прене из сна нека нејасна
узбуна / И звијезде плъусну надоле и плане јазбина /
Као ватра сребрна прободје снијежну кору небеса.*

Эти импрессионистские изыски автора само-
бытны, однако читатель ощущает веяния вос-
точных мотивов, особенно ярко и полно обна-
руживаем их в стихотворениях: «Имя Твое»,
«Ровесницы», «Когда и руки свяжут за спиной»,
«А мне Господь сказал: «Зачем тебе все это
надо?...» и др.

В любовной лирике автор ищет вечную Жен-
ственность — возникает причудливый парал-
лелизм, ощущение даже суфийской поэзии Вос-
тока XI–XIII веков. Ср., например: *Благослови,
душа моя, / любимую мою. / Она — воды живой
струя, / текущая в раю. — Благослови, душо моја
/ Вољену моју. / Она је воде живе струја / Што
рајем тече у спокоју.*

Даже в стихотворении, посвященном Малго-
жате Чарноте, ощущается суфийская параллель:
*Жизнь распадается на части, / но вижу я во
тьме вселенной: / под пеплом отплавившей стра-
сти / блестит алмаз любви нетленной. — Живот
се распада на равне части / Али видим у таме
свемира: / Под пепелом одлазеће страсти / Сјај
дијаманта љубави што вјечношћу свира.*

Итак, лирическое кредо этого сборника стихов —
это лирическая стихия на проселочной дороге, по
которой поэт ведет своего читателя, погружая в
пучину переживаний печали и восторга, а то оста-
навливает нас на этой дороге, чтобы мы успели
оглянуться назад, дать оценку пройденному пути

*Кроз нас је протутњело безброј сати / Нијесмо
више они — као што смо били, / И тешко да
ћемо се побољшати. / Судбина твоја на вјечно
смрзнутој земљи чили / А моја — на сипком
пијеску се клати.*

Резимирајући анализу стихозбирке Игора Јелисејева немам намјеру да други читалац помисли да се овдје ради о пасеизму, рефлексу у прошлост, али смијем ауторитативно да узтврдим: да је оно што је блиско Игору Јелисејеву, — драго је и разумљиво не само једном, већ и многим мислећим људима, посебно у нашем сложеном и противречном свијету.

Абај Каиржанов,
доктор филолошких наука,
професор, критичар,
лауреат XIV Артијаде народа Русије
за књижевност.

жизни, осмыслить прожитую жизнь. Ср., например: *Это даль, куда можно шагать и шагать, / Это предел, за которым новый предел, / (...) это печаль и восторг — / (...) «Остановись, отдохни!» / (...) Я знаю: мечта — это та же дорога...*

Мысли поэта на этой проселочной дороге звучат рефреном: *Я люблю Россию, / потому что я русский. / И не люблю ее страданий... — Я волим Русију, / Зато што сам ја Рус. / И не волим њене патње...*

Однако в другом стихотворении — пронзительное откровение: *Сквозь нас промчалось время, мы — не те, / себя уже навряд ли мы улучшим. / Судьба твоя на вечной мерзлоте / стоит, моя же — на песке зыбучем. — Кроз нас је протутњело безброј сати / Нијесмо више они — као што смо били, / И тешко да ћемо се побољшати. / Судбина твоја на вјечно смрзнутој земљи чили / А моја — на сипком пијеску се клати.*

Подводя итоги анализа сборника стихов Игоря Елисеева, не хочу, чтобы иной читатель подумал, что здесь какой-то пассаеизм, рефлекс в прошлое, но смею авторитетно заверить: то, что близко Игорю Елисееву, — дорого и понятно не только ему одному, но и многим думающим людям, особенно в наше сложное противоречивое время.

Абай Каиржанов

доктор филологических наук,
профессор, критик,
лауреат XIV Артиады народов России
по литературе.

Медведь-шатун

Покуда смысла нет тебе лишаться сна,
укутанный со всех сторон подкожным жиром,
ты сладко так сопишь, ты в примиренье с миром,
и не нужны тебе ни звезды, ни весна.

Снега над головой, со всех сторон снега.
Но тёпел твой мирок от ровного дыханья,
и над сугробом сна – лишь пара колыханье,
и нету над тобой ни друга, ни врага.

Но что-то, как сова, взволнует сонный лес,
тебя разбудит вдруг неясная тревога,
и звезды хлынут вниз, и вспыхнет вдруг берлога
серебряным костром пронзивших наст небес.

И встанешь ты тогда во весь могучий рост
и, рев свой раскидав по лесу, как валежник,
пойдешь искать весну среди деревьев снежных,
сбивая головой сосульки звонких звезд.

* * *

Бродя среди домов многоэтажных,
чьи окна весело сверкают по ночам,
взгляни на их сияние однажды –
мое окно ты не увидишь там.

Ты не заметишь тусклый, одинокий
мой, сдавленный ночью тьмою свет,
поскольку среди всех горящих окон
его, приятель, не было и нет.